Tarihte Türkler ve İngilizler

Tarihî tefrika: 29 Yazan: ZIYA ŞAKIR

Sadrıazam İbrahim Paşa devrinde

Memlekete bir sükûn gelmiş ve Lâle devri bütün haşmetile açılmıştı

İbrahim Paşa bu gayesine muvaffak olmak için her şeyden evvel siyasî programını tanzim etti. Rusya ile Avusturya arasında rekabet husule getirmek maksadile, Rusya ve Polonya hükûmetlerile münasebatını iyileştirdi. Macarlı Rakoçi'nin vasıtasile, Prusyalılarla dostluk tesis eyledi. Fransa, İsveç ve Venediklilerle hoş geçinecekti. Babıâlînin siyasetini büyük bir temkin ve vakar ile takib eden İngilizler ise, esasen makbul ve mergub bir mevkide idi.

Artık memlekete, bir sükûn gelmişti. (Lâle devri), bütün refah ve haşmetile açılıvermişti.

İstanbul, tabiatin en müstesna güzellikleri içinde bibedel bir inci gibi parlayor, Boğaziçinin yeşil sahillerinden coşkun şevk ve sürur âhenkleri taşıyordu... Padişah, kızlarını evlendiriyor.. En sevgili kızı Fatma Sultanı, kıymetli veziri İbrahim Paşaya veriyor... Beşiktaş sarayının rengârenk lâlelerle, zümrüd gibi parlayan çamlar ve akasyalarla müzeyyen bahçelerinden yükselen lâhuti musiki nağmeleri, İstanbulun bütün semasına yayılıyordu.

Bu zevk ve tarab âlemlerinden, ecnebiler de bol bol istifade ediyorlardı. Saray erkânı Çırağan eğlenceleri ve halk Kâğıdhane safalarile meşgul iken Boğazın zümrüd gibi yeşil sahillerinde, Yeniköy, Tarabya, Büyükderedeki yazlık sefarethanelerde de elçiler ve zengin ecnebiler tarafından türlü türlü mahtab eğlenceleri, balolar, komedyalar, pandomimalar, kır ziyafetleri tertib edilmekte idi.

İngilizler, Belgrad köyünü çok seviyorlar, en zengin İngiliz tüccarları bu köyün sükûneti içinde ikameti tercih ediyorlardı... Kış mevsiminde Galatanın, Beyoğlunun dar ve kasvetli sokaklarında yaşamaktan bunalan sarışın İngiliz dilberleri, ilkbaharın lâtif günleri başlar başlamaz, akın akın Belgrad köyüne göçüyorlar, ormanların füsunkâr gölgeliklerini şen kahkahalar, kuş cıvıltılarını andıran İngiliz şarkılarile şenlendiriyorlardı.

İbrahim Paşa sefirlerin kabul merasimlerindeki teşrifat dereceleri için de bir sıra tanzim etmişti. Türklerle siyasî münasebeti en eski olan Fransa hükûmetinin elçisi, en başta geliyordu. Ve sonra, sarayın ve Babıâlînin daima makbul ve mergubu olan İngiliz sefiri ile Venedik Balyosu, Felemenk, Nemçe, Lehistan, İsveç, Rusya elçi ve kapı ketbüdaları, sırasile biribirini takib ediyordu. Fakat bunların arasında, en ziyade İngiliz sefirleri hürmet ve riayet görüyor... Gerek padişahın ve gerek Sadrıâzamın huzurlarına kabul edildikleri zaman bunlara daima dostane ve samimane muameleler gösteriliyor... Ekseriya kendilerine kıymetli hediyeler veriliyordu.

İngiliz sefirleri, kendilerine gösterilen bu dostluk eserlerini büyük bir vakar ve sükûnetle karşılayorlar... Diğer bazı şımarık elçiler gibi, şu veya bu işe karışmıyorlar... Vazifelerini tam bir ciddiyet dairesinde ifa ederek, bilhassa devletin kanun ve nizamlarına son derecede riayetkâr bulunuyorlardı.

Muhtelif devletlerin elçileri dikbaşlılıkları ve devletin mer'i olan usul ve nizamlarına riayetkâr olmamaları yüzünden ekseriya acı hakaretlere maruz kalmışlar.. Hatta bunlardan bazıları hudud haricine koğulmuş, bazıları da Yedikule zindanlarına atılmışlardı. Fakat, - Şeyhülislâm Bahaî Efendinin azlile neticelenen o münasebetsiz hareket müstesna olmak üzere - İngiliz sefirlerinden hiçbiri, en ehemmiyetsiz bir şekilde bile, Türkler tarafından rencide olunmamışlardı.

Bu devrin en büyük kahramanı olan Sadrıâzam - ve, Damadı Şehriyari - İbrahim Paşa, İstanbuldaki elçilerin hepsile hoş geçiniyor... Ve bilhassa Fransız ve İngiliz sefirlerine büyük bir dostlukla hürmet ve riayet yösteriyordu.

İngiltere sefiri Sör Montegü 1] o devre kadar İstanbula gelen elçilerin en bahtiyarı addedilebilirdi. Bu zat, daha Türkiye hududlarına ayak basar basmaz, emsaline faik bir şekilde istikbal edilmiş; o sırada Padişah Üçüncü Ahmed Edirnede bulunduğu için kendisi ve zevcesi de doğruca bu şehre getirilmişti.

Sör Montegü'ye yapılan istikbal merasimi o kadar müstesna idi ki, bilhassa teşrifat defterine aynen şu suretle kaydedilmişti:

(Belgrad tarafından Edirneye gelen cedid İngiliz balyosunun, istikbalini müşirdir.

Fi 4 H. 1130 (1717)

(Mahı mezburun dördüncü perşembe günü, Belgrad tarafından gelen cedid İngiliz balyosunun istikbali için sipâh ve silâhtar ocaklarının kethüdaları, ferace kürük ve mücevveze ve yirmişer nefer çavuşları dahi mücevvezelerile Valide çeşmesi nam mahalde hazır bulunmak üzere tenbih ve balyosu mesfurun rükûbu için devletlû sadrı âlî kadir efendimizin atlarından divan rahtı ve abayî ile bir at ve etbaı mutebaresi için dahi yirmi sekiz rüus miktarı atlar irsal ve amade ettirilip, ve dergâhı âlî çavuşlarından dahi kırk nefer miktarı çavuşan mücevvezelerile ve kâtibi çavuşan ve emini çavuşan ve şıkkı evvel Defterdarı Elhac Mustafa Efendi, çavuşbaşı ağanın konağına varılıp, badehu çavuşbaşı ağa ile maan süvar olunup, herkesin mücevvezeleri hizmetkârları elinde, mezkûr Valide çeşmesi nam mahalle varılıp mesfurun gelmesine tevakkuf ve saat yediyi tecavüz ederek mesfurun geldiği haber verilmekle, çavuşbaşı ağa ve kâtib ve emini çavuşan ve şıkkı evvel Defterdarından maadası mücevvezelerini giyip atlarına süvar oldular. Ve mesfur karib geldikte, çavuşbaşı ağa ve ocak kethüdası, beş on adım miktarı ilerice varup mesfuru nüvaziş eylemişlerdir. Ancak mesfur, yedeklerinin önünde bir bayrak küşade eylemiş ki, âdettir deyu şehre bu veçhile gire. Lâkin, devleti aliyeye gelen balyoslar, böyle bayrak ve tırampete ile Padişahın olduğu mahalle girmek hilâfı kanun olduğundan, bayrağın kaldırılması için şıkkı evvel Defterdarı tercüman ile maan varıp elçiye ifade eyledikte elçi rızadade olup, lâkin bundan akdem - Sofyadan mazulen avdet edip gelen atik balyozun kethüdası olan Kâfir 2] maan bulunup, gayet muanid bir kâfir olmakla bayrağın ref'olunması için vâfir inad eyledi. Lâkin, lûtfu Hak ile inadı bir şeye müfid olmayıp zannı batılların icra edemediler. Hasılı, bayrakların devşirip hıfzettiler.

Badehu, bu veçhile alay tertib olunmuştur:

İptida, çavuşanı dergâhı âlî ve çavuşanı sipâh ve silâhtaran, mücevvezelerile.

Badehu, yedegânı balyos.
» şifeli çukadarlar.
» teşrifatî (şıkkı evvel defterdarı Elhac Mustafa Efendi).
» kethüdayı sipâh ve silâhtaran.
» balyos.
» kalpaklı çukadarlar.
» tercümanan.
» kâtib ve emini çavuşan.
» çavuşbaşı ağa.
» beyzadegân 3] ve tevabii saire 4].

[Arkası var]

1] Türkler bu zata «Montak» derlerdi.

2] Sabık sefir «Sör Ston» un daire müdürü ve tercümanı olan Adalı Rumlardan bir adamdı.

3] Sefirin maiyetinde bulunan bazı İngiliz asilzadeleri.

4] Sefirin refikası ve hizmetçileri.

Halkın dilekleri

İstihsali arttırmak için çiftçiye yardımı arttırmalıdır

Çorumda Sarayköyünde Çiftçi karilerimizden Rifat Eren yazıyor:

«Son günlerde gazetelerimizde «istihsali arttırmak» meselesi sık sık mevzuu bahsolmaya başladı. Bu teşebbüs, Cumhuriyet idaresinin kurulduğu gündenberi devlet tarafından teşvik edilmekte ve çiftçilerimiz de bu gayeye ulaşmak için bütün kuvvetlerile çalışmaktadırlar. Büyük ve zengin çiftlik sahibleri, arazilerinde kuyular açarak vücude getirdikleri kanallar vasıtasile tarlalarını sulayarak, ekim ve hasad için makineler kullanarak zirai faaliyetimizi Avrupa çiftçilerininki derecesine çıkarmaya gayret ediyorlar. Fakat Anadolunun ortahalli ve küçük çiftçileri sermayelerinin kifayetsizliği, makine ve petrolün pahalılığı, makinelerin tamir imkânlarının azlığı dolayısile bu tarz faaliyetten istifade edememekte, yalnız karasaban ve öküzle iş görmeğe kalkmaktadırlar. Halbuki karasaban ve öküzle istihsalin artması imkânı yoktur. Mutlaka at ve pulluk lâzımdır. At ve pulluğun Anadoludaki buğday istihsalini kısa bir zamanda en az bir misli arttıracağına şüphe yoktur. Ortahalli ve küçük çiftçinin bunları tedarik edebilmesi ise ancak - pek az da olsa - devlet kredisile kabildir. O zaman binlerce, on binlerce Türk çiftçisi derhal canla başla işe sarılırlar ve istihsali arttırmak gayesi muhakkak husul bulur.»

Kariimizin çok makul bulduğumuz bu fikrini alâkadar makamların nazarı dikkatine arzetmeği bir vazife biliyoruz. Memleketimizin iktısadî vaziyetini düzeltmeyi ve çiftçiye yardımda bulunmayı ötedenberi kendisine şiar edinmiş olan hükûmetimizin bu yardımı arttırmaya çalışacağından eminiz.

Göçmen iskânı

Sıhhat Vekâleti Vilâyete gönderdiği bir tebliğde 1940 senesi zarfında vilâyetimizde hiçbir göçmen iskân edilmiyeceğini, bu müddet zarfında evvelce iskân edilmiş olan göçmenlerin tesçil ve almış oldukları malların tapuya raptına aid muamelelerin sür'atle ikmal edilmesini bildirmiştir.

Almanyada bulunan talebemizin vaziyeti

Dün gelen Berlin ticaret ataşemiz, Almanya ve Belçikadaki talebelerimiz hakkında malûmat verdi

Dün sabahki Semplon ekspresile Berlin büyük elçimizin zevcesi Lâmia Gerede ile Berlin ticaret ataşemiz Dr. Said Serper ve refikası Almanyadan şehrimize gelmişlerdir. Bayan Lâmia Gerede, sefirimizin Berlinde, vazifesinin başında olduğunu, Almanyadaki talebelerimizin tahsillerine devam etmekte olduklarını, sefaretimizin talebelerimizle her an yakından alâkadar olduğunu, her hafta sefirin iştirakile kulübde toplandıklarını söylemiş, hocaları askere alınan talebelerimizin tedris vaziyeti daha müsaid olan mekteblere nakledildiğini ilâve etmiştir.

Berlin ticaret ataşemiz Said Serper

Ticaret ataşesi Dr. Said Serper de, aynı şeiklde, talebelerimizin iyi olduklarını, derslerine çalıştıklarını, aileleri tarafından gönderilen sabun ve kavurma gibi maddeleri muntazaman aldıklarını, hiç bir zaman aç kalmadıklarını söylemiş, Belçikadaki talebelerimiz hakkında da şu izahatı vermiştir:

«— Aldığımız mektublardan, Belçikadaki Türklerin Holandaya geçtikleri anlaşılmıştır. Fakat Almanya ile Holanda arasında askerî nakliyat sebebile yollar kapalı olduğundan, bu talebeler şimdilik Almanyaya geçememişlerdir. Bunların Almanya yolile memleketimize avdetlerini temin için Berlin sefaretimiz tarafından Alman hariciyesi nezdinde teşebbüsata girişilmiştir. Yakında avdetleri mümkün olacağı umulmaktadır. Sefaretimiz kendilerile ehemmiyetli surette meşgul olmaktadır.»

Dr. Said Serper, Belçikada bulunup da memleketimize dönmek üzere Berlin sefaretimizden yardım isteyen bir kısım talebemizin mektublarını da beraber getirmiştir. Mektubları Hariciye Vekâletine verecektir. Yardım isteyen talebeler şunlardır: Nevzad Eratan, Adnan Erzinçay, Memduh Özkul, Hicri Zamangil ve Abdülkadir Örencikedir.

Hamburg konsolosumuz da geldi

Dünkü Konvansyonel trenile de Ankaraya çağırılan Hamburg konsolosumuz Ömer Lûtfi ile Fransa ve İtalyada bulunan talebelerimizden sekiz kişilik bir kafile gelmiştir. Kafile, Belçikadan Fransaya geçen talebelerimizden maden mühendisi Fahri Gönüllü, Fethi Çorluhan, İtalyada bulunan talebelerimizden Dr. İshak ve iktısad doktoru Tevfik Mananoğlu, Paristeki talebelerimizden Reşad Temizer, Sadi Elden, Hüseyin Ekicioğlu ile Zeki Tulgaydan mürekkebdir.

Konvansyonel, Berlin vagonlarının gecikmesi yüzünden beş saat rötarla gelmiştir.

Eminönünde muvakkat bir köprü yapıldı

Eminönü meydanının yükseltilmesi için tramvaylardan başka vesaiti nakliye bir müddet geçemiyeceğinden yayalara mahsus olmak üzere inşa edilen muvakkat köprü dün bitirilerek açılmıştır. Yakında yükseltme ameliyesine başlanacaktır. Resmimiz muvakkat köprüyü göstermektedir.

Havalar niçin ısınamıyor ?

Yaz aylarına girdiğimiz halde, havaların hâlâ serin ve yağmurlu gitmesi dolayısile sayfiye yerleri eskisi gibi rağbet bulmamaktadır. Bu yüzden plâj sahibleri arasında da endişe başgöstermektedir. Bu hususta Kandilli rasadhanesi müdürü Profesör Fatin şu izahatı vermiştir:

«— Havada mayıs başındanberi bir gayritabiilik vardır. Fakat bu hal yalnız bulutlu ve yağmurlu günlerin hazirana girdiğimiz halde devam etmesindedir. Yoksa bu vaziyeti görüp de bütün yaz, havaların böyle gideceğine zahib olmak doğru değildir. Tabiatin böyle cilveleri nadir olmakla beraber dajma vukua gelebilir. Bu sene de işte böyle bir tabiat cilvesine şahid oluyoruz. Fakat ekseriya böyle bulutlu ve yağmurlu geçen ilkbaharlardan sonra yaz çok kurak geçer. Bu sene de böyle olacağını ve bundan sonra kurak ve sıcak aylar geçireceğimizi umuyorum. Havaların böyle gitmesi bazı kimseleri sıkıntıya düşürüyorsa da köylülr çok istifade ediyorlar. Bu noktadan memnun olmamız icab eder.

Polisler için çelik kulübe

Bir İngiliz firması Belediyeye müracaatle sokaklarda polis ve belediye kulübesi olarak kullanılmak üzere çelik kulübeler satmağı teklif etmiştir. Beheri 72 ve 52 İngiliz lirasına çıkan bu kulübeler herhangi bir bomba tehlikesine karşı masuniyet temin etmektedir. Belediye bu teklifi tetkik etmektedir.

Damga resmi

Maliye Vekâleti yeni bir izahname gönderdi

Damga kanununda yapılan tadilât bazı yerlerde yanlış tatbik edildiğinden bunun hakkında Maliye Vekâletinden alâkadarlara yeni bir izahname gelmiştir. Bunda yeni kanunla damga resmi kanununun on birinci maddesine bağlı tarifede yazılı maktu resimlere yüzde elli ve ayni kanunun üçüncü, dördüncü, beşinci ve altıncı fasıllarında yazılı nisbî resimlere yüzde on nispetinde zam yapılmıştır. Damga resmi kanununun onbirinci maddesine bağlı maktu resim tarifesinin 38, 40, 46, 47, 49, 52, 54, 58, 61, 62, 63, 68, 78, ve 90 numaralarında yazılı evrak ile otuz dokuzuncu numarasında yazılı vekâletnameler bu zamma tâbi değildir. Ayni kanunun 33 üncü maddesinde yazılı evrakın resimleri de yüzde elli arttırılmıştır. Gerek maktu, gerek nisbî resimlerde yapılan zamlar ve damga resmi kanunu hükümlerine göre bir varakanın tâbi olduğu resim miktarı hesab ve tayin edildikten sonra bu miktar üzerinden hesab olunacaktır. Yoksa damga resmi kanununda yazılı resim nispetleri arttırılmış değildir. Meselâ damga resmi kanununun ikinci maddesi mucibince muayyen mebaliği mutazammın evrakın resim nispeti binde ikidir. Bu nispet mahfuzdur. Yani kanun, damga resmi kanununun on ikinci maddesi mucibince resme tâbi her hangi bir varakanın bu nispete göre tayin edilen resim miktarına yüzde on zam yapılmıştır. Binaenaleyh damga resmi kanununun on ikinci maddesine göre yirmi kuruş resme tâbi olan bir maaş senedine yeni kanunla iki kuruş zam yapılmış bulunmaktadır. Yeni kanunla yapılan zamlar bazı hallerde kesirli çıkmaktadır. Bu hallerde yapılacak muamele 1940 mali yılı mûvazenei umumiye kanunile hükme bağlanmışsa bu maddede hükmüne göre alınacak zam ile asıl damga resminin baliği bir kuruştan aşağı zuhur ettiği takdirde bir kuruşa iblâğ olunacak resim ile zam yekûnundan bir kuruştan aşağı zuhur eden kesirler de kurusa çıkarılacaktır.

Siyasî icmal

Harb ve İtalya

Fransanın şimalinde muharebe çok genişledi. Şimdiye kadar Manş denizile Aaon'un cenubundaki Umumî Harbde dahi büyük şöhret bulan Chemin des Dames arasında iki yüz kilometrelik bir hat üzerinde cereyan eden muharebe şimdi cephenin Reims'in şimali şarkisindeki Rethel'e kadar uzanan kısmına da sirayet etmiştir.

Fakat asıl mübareze Oise ve Aisne nehirlerinin arasındaki kanal ve bunların birleştikleri noktanın teşkil ettiği zaviyede cereyan ediyor. General Weygand'ın emrile burada Fransızlar bir sevkülceyş ric'ati yapmışlardır. Fakat muharebe hâlâ birbiri arkasında müstahkem hatlardan mürekkeb derin Weygand müstahkem mıntakası içindedir. Tarihin en büyük muharebesini teşkil eden boğusmanın ne neticeye varacağı henüz malûm değildir.

Fransanın şimalindeki büyük muharebe sür'atle inkişaf ettiği gibi siyasî vaziyet dahi pek çabuk inkişaf etmektedir. İtalyanın harbe iştirak edeceği anin yaklaştığını gösteren alâmetler bir kat daha çoğaldı. Şimdiye kadar İtalyanın hedefleri ne olduğu müphem ve umumi surette ve meselâ Akdenizde serbest olması yolunda beyan edilmekte idi.

Relazioni İnternazionali son nüshasında şu tasrihatı yapmıştır: «Şimdiki harb İtalyan milleti için Nis, Korsika, Tunus, Cibuti meselelerini halletmeli ve aynı zamanda Avrupayı dünyanın ham madde membalarını ellerinde tutan devletlerin inhisar ve hegemonyasından kurtarmalıdır.»

Mussolini'ye yakın alâkası bulunan Popolo d'Italia dahi dünkü nüshasında İtalyanın politikası mihverden gayrikabili tefrik olup harbe girmek üzere olduğunu yazmıştır. Müttefiklerin abluka ve kontrolunun İtalyan ticaretine yaptığı zararlara dair Mussolini'ye verilen yeni raporda bunun doğrudan doğruya gayrimuhariblere karşı bir abluka teşkil ettiği ve İtalyanın hükümranlık hukuku ile telifi imkânsız ve gayrikabili tahammül olduğu tebarüz ettirilmiştir. Fransızlar bu raporu İtalyanın harbe girmesi için bir bahane saymaktadırlar.

İtalya harbe girdiği zaman denizdeki gemilerinin ve hamulelerinin müttefikler tarafından zaptedilmemesi için Amerikadaki ve bütün dünyadaki gemilerine bitaraf limanlarda kalmaları için emir vermiş ve Amerikadaki bakır mübayaasını kesmiştir.

Papalık makamı, sulhu kurtarmak için teşebbüste bulunduğuna dair intişar eden şayiaları tekzib etmiş ve sulh lehinde harekette bulunmak için münasib ânın gelmediğini ilâv eetmiştir. Papa kendi hükûmet havzasının harbin tahribatına uğramaması için korunma tedbirleri almakla meşguldür. İtalya; İspanya, Almanya ve Macaristan müstesna, uzak hava seferlerini tatil etmiştir. İtalya harbe girmek için o kadar hazırlanmıştır ki Mussolini'nin yarın müttefiklere ültimatom şeklinde taleblerde bulunmak üzere ilk defa hitabede bulunacağı, Roma mehafilinde beklenmektedir. İtalyanın harbe gireceğine müttefikler şüphe etmediklerinden icab eden tedbirleri almışlardır.

Muharrem Feyzi TOGAY

Ankaraya giden vekiller

Bir haftadanberi şehrimizde tetkiklerde bulunan Maarif Vekili Hasan Âli Yücel ile Maliye Vekili Fuad Ağralı dün akşam trenile Ankaraya gitmişlerdir.

CUMHURİYET

Nüshası 5 kuruştur.

Abone şeraiti

	Türkiye için	Hariç için
Senelik	1400 Kr.	2700 Kr.
Altı aylık	750 »	1450 »
Üç aylık	400 »	800 »
Bir aylık	150 »	Yoktur.

Dikkat

Gazetemize gönderilen evrak ve yazılar neşredilsin, edilmesin iade edilmez ve zıyaından mes'uliyet kabul olunmaz.

Şehrin içinden

Şehirleşen sayfiye

Boğaziçini, sahilden içeri çekmek hatasını biran evvel tashih etmeliyiz

Arkadaşlardan biri, geçen gün bana Boğaziçine taşınmağa karar verdiğini söyledi. Boş bulunup sordum:

— Sebeb?..

— Altı sebeb var... dedi.

— Nedir?...

— Birincisi kiraların ucuzluğu...

Hemen sözünü kestim ve bir an içinde kendimi Napoleon'un yerine koyarak:

— Kâfi... dedim, diğer beş sebebi söylemeğe lüzum kalmadı!

Fakat o, geri kalan sebebleri de anlatmağı faydalı buldu:

— Boğaziçine taşınmağa karar verdim, diyordu. Çünkü: 1 — Şehrin dört duvarı içinden kurtulmak istiyorum. 2— Allahın yarattığı en güzel renge -yeşilhasretim. 3 — Evimin tepecamından seyrettiğim denize, gözlerim kanamıyor artık... 4 — Tramvay ve otobüsle uzun uzadıya mukayese ettikten sonra, vapurun en rahat ve en emniyetli nakil vasıtası olduğuna kanaat getirdim. 5— Her şeyden evvel başımı dinlemek ihtiyacındayım.

— Münasib bir yer bulabildin mi bari?

Başını salladı:

— İşte, dedi, asıl can alacak noktaya şimdi dokundun. Boğazında yalı bulamadım, dersem bana inan... Halbuki, Boğaz bizzat yalı demektir. Hani şu eskilerin «lebideryası» adını verdikleri şey yok mu? Ben, işte onun hasretlisiyim. Fakat, gelgelelim, eski yalılar, birer ikişer Boğaza pencerelerini kapayorlar... Meselâ, şu Bebek-İstinye yolunun açılmasile geniş bir sahil parçası, boydanboya yalı öksüzü oldu Şimdi oralarda koca denize; tuzlu dilile eski yalıların hâtıralarını acı acı yalamaktan başka iş kalmıyor.

Geçende bir arkadaşımın ısrarile Emirgânda iskelenin başından yüz şu kadar merdivenle çıkılır, sözde denize nazır bir köşkü görmeğe gittim. Burada, denizle dudak dudağa değilse bile, hiç olmazsa başbaşa kalmak ümidi vardı. Sana şaşılacak bir şey söyleyeyim mi?.. Sahil seviyesinden en az yüz metre yüksekte olan bu koca köşk, denizi, tavanarasındaki balkonundan ancak kucaklayabiliyordu. Tam manasile eski hamminelerin «berhane» dedikleri bir yer. Sofaları var ki, içinde at koştur.. Ayasofyanın meşhur hasır otasını andıran ucsuz bucaksız koridorlar... En alt katta gözgözü görmez bir mutfak...

Bari, insana, yorgunluğunu unutturacak derli toplu bir bahçesi olsa...

Tabiî müthiş bir hayal sukutuna uğradım ve köşkü gezdiren arkadaşa:

— Bunu yaptıran adam, dedim, galiba denize dargınmış!.. Yoksa, güzel bokaza, böyle sebebsiz yere sırtını çevirmezdi.

. . . . . .

Arkadaşla aramızda açılan bu muhavere, doğmak üzere bulunan yeni Boğaziçi ile beni yeniden ilgilendirdi. Bebekte, Rumelihisarında, Sarıyerde, Anadolu yakasının şu veya bu köyünde tek tük örneklerine rasladığımız ne tam manasile köşk, ne tam manasile yalı, fakat herhalde çok şirin minimini çatılarla başlanbaşa bezenmiş bir Boğaz!.. Fakat hayır! Bunlarda da deniz hasretini giderecek kadar denize yakınlık yok... Boğaziçini, sahilden içeri çekmek hatasını nasılsa bir kere irtikâb etmiş bulunduk. Şimdi bu hatayı zamanı gelince, yeni bir proje yaptırmak bahasına da olsa, tashih etmeğe bakmalıyız.

Çünkü, şehirleşmiş bir Boğaza tahammül etmek çok güç oluyor. Oya nasıl hotozdan ayrılmazsa, Boğaz da yalıdan mahrum bırakılamaz.

Boğaziçi denilen dünya cennetinin başlıca hususiyeti, İstanbula benzememesi idi. Boğaz, itiraf edelim ki ayrı bir iklimin üzerindedir. Bu iklimin havası başka türlü eser, suyu başka türlü akar, kuşu başka türlü öter, çiçeği başka türlü kokar, ve denizi... Hepsinden daha mühimmi denizi, başka türlü dalgalanır! Bu motiflerden bir tanesinin eksikliği, kendini derhal belli edeceği hatırımızdan çıkmamalıdır. Eski yalıların birer ikişer yıkıcılara teslim edilişindeki acıyı, orada yenilerinin ve daha iyilerinin, ihtiyaca daha uygun olanlarının kurulacağı teselli bize unutturabilir.

Allahın, kudret elile, özene bezene işlediği bu güzel kıyıları, en tabii hayat sahası olan denizden bir karış dahi uzaklaştırmağa hakkımız yoktur.

Salâhaddin GÜNGÖR

Küçük hikâye

O kadın

Yazan: Hamdi Varoğlu

Macid Bey, karısı ve çocuklarile beraber tiyatronun kapısına geldiği zaman, methal hıncahınç doluydu. Kapının önündeki büyük, resimli ilânları daha cazib gösteren renkli ampullerin kaldırıma döktüğü bol ışık altında, çoluk çocuğun da karıştığı büyük bir kalabalık kaynaşıyordu.

İki bilet gişesinin ikisi de işlediği halde, pencerelerin önüne yığılan müşteri kalabalığı, azalacağı yerde gittikçe artıyor, perdenin açılma zamanı yaklaştıkça, çehrelerde ve hareketlerde asabiyet emareleri görülmeğe başlayordu.

Macid Bey, yolu üstünde bir maniaya çarpıp bir müddet bocaladıktan sonra etrafa dağılan sel gibi, gişenin önüne kadar toplu, sıkışık bir halde gelip tıkanan ve iç kapıya doğru, serpinti halinde yayılan bu kalabalığa, bir de karısının yüzüne baktı. Çapraşık işler karşısında yaptığı gibi, burnunun ucunu kaşıdı. Dudaklarının kenarına kadar gelen homurtuyu yuttuktan sonra, karısına:

— Hele sen çocuklarla beraber şöyle dur bakalım, dedi. Yaklaşabilirsem bilet alayım.

Gişeye doğru yürüdü. Etten ve kemikten örülmüş bir duvar arasına sıkıştı. Bu duvar, para bozdurulup bilet alınacak kadar fasılalarla, arasıra bir sarsıntı geçiriyor, yarım adım ilerliyor, ikinci bir sarsıntıdan sonra duruyordu. Macid Beyin bulunduğu yerle, bilet gişesinin arasında, en sabırlı insanı çileden çıkartacak, en nikbini meyus edecek kadar geniş bir mesafe vardı ve Macid Bey, kovaladığı hedefe ömrünün sonunda ancak erişebileceğini kestiren bir bedbahttan farksızdı.

Nihayet, önünde iki müşteriden başka kimse kalmadı. Sıra, iki adım sonra ona gelecekti. Tam o esnada, arkasındaki kafileye katılmak için yan tarafta nöbet bekleyen şekilsiz kalabalığın ortasından uzanan bir el, ceketinin kolunu çekti.

Macid Bey başını çevirdi. Ortayaşlı, tıknazca, kan ter içinde bir kadın, boğulmak üzere olan bir kazazedenin isimdadlı bakışlarile yüzüne bakıyordu. Onun, başını çevirdiğini görünce, bu yalvaran bakışlara bir de hazin tebessüm katarak:

— Affedersiniz, efendi oğlum, dedi; bana da lûtfen bir bilet alır mısınız? Hani, nasıl olsa sıraya girmişsiniz de... Ben, bu kalabalıkta, mümkün değil oraya yaklaşamıyacağım...

Aynı zamanda, Macid Beyin eline bir kâğıd lira sıkıştırdı ve telâşla ilâve etti:

— İkinci mevki olsun evlâdım...

Macid Bey, eline tutuşturulan parayı almağa mecbur oldu. Esasen itiraza ne zaman, ne de mekân müsaiddi. Kendi başındaki derd yetişmiyormuş gibi, bir de bu tanımadığı kadının ilâve ettiği angarya karşısında, sadece bir lâhavle çekmekle iktifa etti. Zaten, bilet almak sırası da kendisine gelmişti. Yabancı kadının biletini de kendininkilerle beraber aldı.

Gişenin önünden ayrıldığı zaman, oyunun başlamasına pek az zaman kalmıştı. Yabancı kadın, kapıya yakın, bir kenarda durmuş, bekleyordu. Macid Bey onun biletini kendisine verdi, beklemekten canları sıkılan karısile çocuklarını peşine taktı; iç kapıya doğru yürüdüler.

Kapıda, Macid Beyi, hiç tahmin etmediği bir hâdise bekleyordu. Kontrol memuru, onun uzattığı biletleri alıp şöyle bir göz attıktan sonra, koçanlarını koparmadan, olduğu gibi iade etmiş ve:

— Bunlar o kadının bileti efendim, giremezsiniz, demişti.

Aynı zamanda, Macid Beyi, elile hafifçe iterek ilâve etmişti:

— Müsaade buyurun, girecekler var...

Macid Bey neye uğradığını bilemedi. Elindeki biletlerin, o yabancı kadınla hiç bir alâkası yoktu. Onun biletini gişenin önünden ayrılır ayrılmaz, liranın üstile beraber kendisine vermişti. Hatta, kadının, önüsıra içeri girdiğini de görmüştü. Hem esasen, kapıdaki memur, onun başka birisi hesabına gişeden bilet aldığını ne bilecekti? Bu işte bir yanlışlık olduğu muhakkaktı.

Macid Bey, o aralık kontrol memurile kendi arasına sokulan, üç dört kişilik müşteri kafilesinin peşinden süzülüp, tekrar memurun yanına yaklaştı:

— Ne demek istediğinizi anlayamadım, dedi, bu biletler...

— Bu biletler, o kadının efendim.

— Hayır. O kadının bileti bende değil. Bunlar benim kendi biletim, lûtfen alın da girelim.

Memurun dudaklarında müstehzi bir tebessüm peyda oldu, sesi biraz daha yükseldi, kara cahile bir hakikat anlatmağa çalışan âlim tavrile:

— Anlatamadım galiba, dedi. Bunlar o kadının bileti beyefendi. Bu biletle giremezsiniz...

Macid Bey hiddetlenmeğe başlamıştı. Perde nerede ise açılacaktı. Gişe önlerinde, uzun uzun bekleyip kan ter içinde kaldıktan sonra, bu ne dediğini bilmez adamla çene yarıştırmak yüzünden, vaktinde içeri giremiyeceklerdi. Biletleri tekrar memura uzattı, dişlerini sıkarak:

— Memur efendi, saçmalayorsunuz, dedi.

— Ağzınızdan çıkanı kulağınız işitsin, beyefendi. Sözünüzü geri alın. Saçmalayan sizsiniz. Ben vazifemi bilirim.

— Hayır, bilmiyorsun. Vazifeni bilsen, yalnız kendi işinle meşgul olursun.

— Ben kendi işimle meşgulüm. Vazifemi sizden öğrenecek değilim. Rica ederim, kapının önünden çekilin. Gireceklere mâni oluyorsunuz.

Geç kalmış üç dört kişi daha, biletlerini verip kapıdan girdiler. Kavga, bırakıldığı yerden tekrar başladı.

— Vazifenle meşgul olsaydın, müşterilerin hususi işlerine karışmazdın. Benim, o kadının biletini aldığımı ne biliyorsun?

— Fesübhanellah! Efendi, biletler elinizde işte! Artık bunun ötesi var mı ya?

— Bunlar, o kadının değil, diyorum sana!

— O kadının efendim!

— Hayır efendim!

— Evet efendim!

— Hay Allah o kadının da belâsını versin, senin de!

— İleri gidiyorsunuz!

— İlerisini, gerisini bilmiyorum. Şu biletleri alacak mısın, almıyacak mısın, onu söyle!

Kontrol memurunun başı «ya sabur!» manasını ifade eden bir bükülüşle sağa, sola çarpıldı. Sabrının tükendiği anlaşılıyordu. Münakaşacıların, gitgide daha tiz perdeden çıkmağa başlayan sesleri, kapının önüne bir hayli kalabalık biriktirmişti. Macid Beyin karısı ve çocukları bir köşeye sinmişler, sebebini ve mahiyetini anlayamadıkları bu ağız dalaşının neticesini, hayret ve endişe içinde bekleyorlardı.

Macid Bey, bu işi mantıkla halledemiyeceğini anlamıştı. Bedelini verip satın aldığı biletin muteber olmadığını gören bir adam ne yaparsa o da onu yapmağa karar verdi ve kontrol memuruna son bir ihtarda bulundu:

— Memur efendi, şu biletleri, alacak mısın? Yoksa zabıtaya müracaat edeyim mi?

— Kime isterseniz müracaat edin. O kadının...

— Hâlâ o kadının diyor. A canım, şurada dört tane bilet var. Farzedelim ki bir tanesi o kadının. Geri kalan üç taneye ne diyeceksin? Bunun dördü birden o kadının değil ya!

— Dördü de o kadının efendim!

— Aman yarabbi, çıldıracağım! Hem senin ne vazifen efendim? Benim elimdeki bilet o kadının da olsa buna sen karışamazsın!

— Ben karışmam da kim karışır beyefendi? Rica ederim, ısrar etmeyin. İmkânı yok, bu biletle giremezsiniz?

— Memur efendi, siz salâhiyetinizi tecavüz ediyorsunuz. Evvelâ şunu söyleyin bakayım bana! Benim, gişeden, o kadının biletini aldığımı siz nereden biliyorsunuz.

— Bunda bilecek, bilmiyecek birşey yok. Okuyup yazması olan kime götürseniz size bu biletlerin, o kadının bileti olduğunu söyler.

Macid Bey, gitgide çapraşıklaşan bir vaziyet karşısında idi. Söylediğini anlatamıyor, adamın sözlerini de kendisi anlayamıyordu. Fazla olarak, bir nevi sahtekârlık töhmeti altındaydı. Etraflarına toplanan meraklılar arasında, kendi aleyhine olduğunu sezdiği bir takım mırıltılar başlamıştı. Münakaşaya daha fazla devam etmenin boş olacağını anladı. Etrafına bakındı. Methalde bir polis memuru gözüne ilişti. Sert adımlarla o tarafa yürüdü ve polis memuruna biletleri uzatarak, vak'ayı kısaca anlattı.

Memur, biletleri aldı, evirdi, çevirdi, tekrar Macid Beye iade ederek:

— Kontrol memuru haklı, dedi, bu biletler, o kadının bileti!

Bu sefer, Macid Beyin hayreti hududsuz bir nispet aldı. Verecek cevab bulamadı, hayran hayran, polis memurunun yüzüne bakakaldı. Fakat bu hal çok sürmedi, polis, şu sözleri ilâve etti:

— Gişedeki memur yanlışlıkla size, «O kadın» piyesinin biletler